

ΚΕΡΤ ΒΟΝΝΕΚΑΤ

ΑΝ ΑΥΤΟ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΩΡΑΙΟ,
ΤΟΤΕ ΤΙ ΕΙΝΑΙ;
Συμβουλές στους νέους

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Dan Wakefield

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Πέτρος Γεωργίου

«Εντυπωσιακό ανάγνωσμα που ξεχειλίζει από την ακαταπρόσβλητη ιδιοφυΐα του Βόννεγκατ. Οι συμβουλές του προς τους νέους είναι διαχρονικές!»

Maria Popova, Brainpickings.org

ΚΕΡΤ ΒΟΝΝΕΚΑΤ

ΑΝ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΩΡΑΙΟ,
ΤΟΤΕ ΤΙ ΕΙΝΑΙ;

Συμβουλές στους νέους

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Dan Wakefield

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Πέτρος Γεωργίου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.»

Τα εικαστικά του Κερτ Βόννεγκατ που περιέχονται στο βιβλίο εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στο έργο του Breakfast of Champions και έχουν επανασχεδιαστεί για τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης, με τη σύμφωνη γνώμη του Kert Vonnegut Jr. Copyright Trust.

Εκδόσεις Πατάκη – Λογοτεχνικά δοκίμια

Κερτ Βόννεγκατ, *Αν αυτό δεν είναι ωραίο, τότε τι είναι;*

Συμβουλές στους νέους

Kurt Vonnegut, *If this isn't nice, what is? Advice to the young*

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-Διορθώσεις: Μαρίνα Κολιτσοπούλου

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Φιλμ-Μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© 2014 by Kurt Vonnegut Jr. Copyright Trust

Copyright© για τα εικαστικά 2014 by Kurt Vonnegut Jr.

Copyright Trust

This edition was licensed by Seven Stories Press, Inc., New York,

U.S.A., the originating publisher, 2014

Copyright® για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2014

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάιος 2015

ΚΕΤ 9176 ΚΕΠ 454/15

ISBN 978-960-16-5847-6

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

9

ΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗΣ

23

1 ΠΩΣ ΝΑ ΒΓΑΛΕΤΕ ΠΟΛΛΑ ΧΡΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΕΤΕ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

25

2 ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΠΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΠΟΦΟΙΤΟΥΣ

(που όλοι οι άντρες θα έπρεπε να γνωρίζουν!)

39

3 ΠΩΣ ΝΑ ΕΧΕΤΕ ΚΑΤΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ
ΔΙΣΚΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΥΧΟΙ

55

4 ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΜΕ ΕΜΠΟΔΙΣΕΤΕ
ΝΑ ΚΑΚΟΛΟΓΗΣΩ ΤΟΝ ΤΟΜΑΣ ΤΖΕΦΕΡΣΟΝ

63

5 ΠΩΣ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΕΙ ΤΑ ΚΑΚΑ ΜΑΣ

(και έχουμε πολλά)

75

6 ΜΗΝ ΑΠΕΛΠΙΖΕΣΤΕ ΑΝ ΔΕΝ ΠΗΓΑΤΕ ΠΟΤΕ
ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ!

99

7 ΤΙ ΚΟΙΝΟ ΕΧΟΥΝ Ο «ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΩΝ»
ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ
ΣΩΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ ΚΥΒΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

107

8 ΠΩΣ ΕΜΑΘΑ ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΔΑΣΚΑΛΟ ΤΙ ΚΑΝΟΥΝ
ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

123

9 ΜΗΝ ΞΕΧΑΣΕΤΕ ΑΠΟ ΠΟΥ ΚΑΤΑΓΕΣΤΕ

131

ΣΚΟΡΠΙΑ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ – ΑΦΟΡΜΕΣ ΓΙΑ ΣΤΟΧΑΣΜΟ

137

ETC.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Κερτ Βόννεγκατ, μετά την έκδοση του μυθιστορηματός του *Σφαγείο νούμερο πέντε*,¹ το οποίο του χάρισε παγκόσμια αναγνώριση το 1969, έγινε ένας από τους πιο δημοφιλείς ομιλητές σε τελετές αποφοίτησης στην Αμερική. Όμως ακόμη και πριν εκδοθεί αυτό το πρώτο από τα πολλά μπεστ σέλερ του, ο Βόννεγκατ είχε γίνει μια εμβληματική φιγούρα για την επαναστατημένη νεολαία του εξήντα, που διψούσε για νέους τρόπους θεώρησης του κόσμου και για αλλαγή του κοινωνικοπολιτικού κατεστημένου. Φθαρμένα από τη χρήση, χαρτόδετα αντίτυπα των προγενέστερων μυθιστορημάτων του, όπως του *Η φωλιά της γάτας*² και του *Οι Σειρήνες του Τιτάνα*,³ κυκλο-

¹ Kurt Vonnegut, *Slaughterhouse-Five* [ελλ. έκδ.: *Σφαγείο νούμερο πέντε*, μτφρ. Φίλιππος Χρυσόπουλος, Αθήνα: Κέδρος, 2008]. (Σ.τ.Μ.)

² Kurt Vonnegut, *Cat's Cradle* [ελλ. έκδ.: *Η φωλιά της γάτας*, μτφρ. Φίλιππος Χρυσόπουλος, Αθήνα: Κέδρος, 2007]. (Σ.τ.Μ.)

³ Kurt Vonnegut, *The Sirens of Titan* [ελλ. έκδ.: *Οι Σειρήνες του Τιτάνα*, μτφρ. Μαρίνα Λώμη, Αθήνα: Μέδουσα, 1992]. (Σ.τ.Μ.)

φορούσαν από χέρι σε χέρι ανάμεσα στους φοιτητές ακόμη και πριν το Σφαγείο νούμερο πέντε τον καταστήσει πασίγνωστο. Το έργο του Βόννεγκατ μιλούσε στην ψυχή των νέων ήδη από την εποχή των διηγημάτων του που δημοσιεύονταν στα δημοφιλή εβδομαδιαία περιοδικά του πενήντα, όπως το *Colliers* και το *The Saturday Evening Post*, και έκτοτε εξακολουθεί να τους γοητεύει. Τα μυθιστορήματα, τα δοκίμια και τα διηγήματά του διδάσκονται σε πανεπιστήμια και σε λύκεια σε όλη την Αμερική και, όπως μου είπε ο καθηγητής Σον Οκόννελ του Πανεπιστημίου της Μασσαχουσέττης στη Βοστώνη, «είναι δύσκολο πια να πείσεις τους φοιτητές να διαβάσουν Απντάικ και Μπέλλου, αλλά αγαπούν ακόμη τον Βόννεγκατ».

Προς έκπληξη και απογοήτευσή του ο Βόννεγκατ χαιρετίστηκε ως «εκπρόσωπος» των νέων και ως ήρωας της αντικουλτούρας του εξήντα, ενώ κατά έναν ειρωνικό τρόπο ο ίδιος εξέφραζε μια «αντι-αντικουλτούρα». Σε ένα άρθρο του στο *Esquire* με τίτλο «Ναι, δεν έχουμε καθόλου νιρβάνες» σατίριζε τις εύκολες υποσχέσεις για εσωτερική και παγκόσμια ειρήνη που πλάσαρε ο Μαχαρίσι Μαχές Γιόγκι. Όταν προέκυψε η μόδα των διαφόρων ειδών ανατολικού διαλογισμού, όπως του ζεν, ο Βόννεγκατ αντέτεινε ότι έχουμε τη δική μας, δυτική μέθοδο να επιτυγχάνουμε τα ίδια αποτελέσματα, δηλαδή την επιβράδυνση της καρδιάς και τη γαλήνη του νου, η οποία ονομάζεται «ανάγνωση διηγημάτων». Ονόμαζε τη συγκεκριμένη πρακτική «βουδιστικούς υπνάκους». Ωστόσο δεν ανήκε στους ενήλικες εκείνης της εποχής που δεν έβρισκαν

τίποτα το αξιοθαύμαστο στην κουλτούρα των νέων. Είχε γράψει ότι «η αποστολή του καλλιτέχνη είναι να κάνει τους ανθρώπους να βλέπουν τη ζωή σαν κάτι πιο ευχάριστο απ' ό,τι νόμιζαν» και, όταν τον ρώτησαν αν το είχε δει ποτέ αυτό να συμβαίνει, απάντησε: «Ναι, αυτό έκαναν οι Μπιτλς».

Αγαπούσε, επίσης, την μπλουζ και την τζαζ. Είχε γράψει σε έναν ευμενή κριτικό: «Όταν ήμουν παιδί στην Ιντιανάπολη, οι ντόπιοι μουσικοί της τζαζ μού έδιναν έμπνευση και χαρά».

Δεν πίστευε στα ναρκωτικά. Σε έναν λόγο του από αυτή τη συλλογή λέει στο ακροατήριό του: «Όσον αφορά την ηρωίνη και την κοκαΐνη και το LSD κτλ., υπήρξα δειλός. [...] Ένα τσιγαριλάκι το κάπνισα κάποτε, μαζί με τον Τζέρρυ Γκαρσία των Grateful Dead, απλώς για την παρέα. Έτσι κι αλλιώς, δεν αισθάνθηκα να μου κάνει και τίποτα το ιδιαίτερο, οπότε δεν το επανέλαβα».

Σίγουρα δεν πρόκειται για τα λόγια ενός χίπη. Ένας από τους φημισμένους χίπηδες εκείνης της εποχής, ο συγγραφέας Ρέυμοντ Μάνγκο, μας προσκάλεσε εμένα και τον Βόννεγκατ να επισκεφθούμε το κοινόβιο που είχε ιδρύσει στο Μπράττλμπορο, στο Βερμόντ (για το οποίο έγραψε αργότερα στο αυτοβιογραφικό έργο του *Η φάρμα της ολικής ζημιάς* [Total Loss Farm]). Μας είπε ότι ένας από τους λόγους για τους οποίους αυτός και οι φίλοι του είχαν αποφασίσει να φτιάξουν το κοινόβιο και να μάθουν να ζουν απλά, «από τη γη», ήταν απλώς το ότι «θέλου-με να είμαστε οι τελευταίοι άνθρωποι πάνω στη Γη».

Ο Βόννεγκατ είπε: «Δεν είναι λίγο αλαζονικό το να θέλει κανείς κάτι τέτοιο;».

Όταν μιλούσε και όταν έγραφε ο Βόννεγκατ, κατάφερνε πάντα να βρίσκει τα σταράτα λόγια που οι άνθρωποι συνήθως σκέφτονται αλλά δε λένε, τις ιδέες που εκφράζουν μύχια συναισθήματα, που υπονομεύουν τις προκαταλήψεις και που σε κάνουν να βλέπεις τα πράγματα από διαφορετική γωνία. Ήταν εκείνος που έλεγε τα πράγματα με το όνομά τους, εκείνος που έβλεπε ότι ο αυτοκράτορας ήταν γυμνός.

Ο ίδιος Ρέυμοντ Μάνγκο που είχε ξεναγήσει εμένα και τον Βόννεγκατ στο κοινόβιό του το 1970 μου έστειλε πρόσφατα ένα μήνυμα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, αφού διάβασε τη συλλογή επιστολών του Βόννεγκατ που επιμελήθηκα πρόσφατα, για να μου πει ότι «ο Κερτ ήταν και παραμένει ένας σημαντικός συγγραφέας, ο οποίος θα διαβάζεται και αφού όλοι εμείς θα έχουμε φύγει από τη ζωή». Μια νέα γενιά θαυμαστών του Βόννεγκατ γνώρισε το έργο του το 2005, όταν ο Κερτ εμφανίστηκε στην τηλεοπτική εκπομπή *The Daily Show*, με τον Τζον Στιούαρτ, όπου παρουσίασε το τελευταίο του βιβλίο, *Ένας άνθρωπος χωρίς πατρίδα*,⁴ ενώ έφηβοι εξακολουθούν να συγκινούνται σήμερα με διηγήματά του, όπως το *Χάρρισον Μπέργκερον* [*Harrison Bergeron*], που διδάσκονται στα λύκεια.

Ο Βόννεγκατ ούτε υποτιμούσε ούτε προσπαθούσε

⁴ Kurt Vonnegut, *A Man Without a Country* [ελλ. έκδ.: *Ένας άνθρωπος χωρίς πατρίδα*, μτφρ. Θανάσης Γιαννακόπουλος, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2006]. (Σ.τ.Μ.)

να εντυπωσιάσει τους αναγνώστες του. Ήταν ταυτόχρονα χιουμορίστας και βαθυστόχαστος, και με αυτό το στιλ απευθυνόταν και στους φοιτητές ενόψει της αποφοίτησής τους. Δεν τους μιλούσε σαν να είχε απέναντί του ανθρώπους διαφορετικού είδους, κατώτερους επειδή ήταν νέοι· περιφρονούσε τέτοιες κατηγοριοποιήσεις των ανθρώπων. Σε μία από αυτές τις τάξεις των τελειοφώτων είπε: «[...] δεν ανήκουμε σε διαφορετικές γενιές, δε διαφέρουμε μεταξύ μας τόσο –όπως θα ήθελαν να μας κάνουν να πιστέψουμε ορισμένοι– όσο οι Εσκιμώοι με τους Αβορίγινες της Αυστραλίας. Απέχουμε χρονικά τόσο λίγο ώστε καθένας μας θα έπρεπε να βλέπει τους υπόλοιπους ως αδελφια του. [...] Κάθε φορά που τα παιδιά μου έρχονται και μου παραπονιούνται για τον πλανήτη, τους λέω: “Σκασμός! Κι εγώ μόλις έφτασα εδώ πέρα”». (Ο Βόννεγκατ έκανε τρία παιδιά και υιοθέτησε άλλα τέσσερα, συμπεριλαμβανομένου του τελευταίου του παιδιού, της Λίλυ, με τη δεύτερη σύζυγό του, Τζιλ Κρέμεντζ.)

Ο Βόννεγκατ, αν και δημοφιλής ομιλητής στις τελετές αποφοίτησης, δεν πήρε ποτέ πτυχίο. Εγκατέλειψε το πανεπιστήμιο Κορνέλ για να καταταγεί στον στρατό στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και ο στρατός τον έστειλε να σπουδάσει βακτηριολόγος στο Πανεπιστήμιο Μπάτλερ και μηχανολόγος μηχανικός στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο Κάρνεγκι και στο Πανεπιστήμιο του Τεννεσί και έπειτα τον κατέταξε στο πεζικό και του έδωσε τουφέκι. Ενώ υπηρετούσε ως ανιχνευτής της εμπροσθοφυλακής του 106ου Συντάγ-

ματος Πεζικού στη μάχη των Αρδεννών, αιχμαλωτίστηκε από τους Γερμανούς και στάλθηκε σε ένα στρατόπεδο αιχμαλώτων πολέμου στη Δρέσδη, όπου επιβίωσε από τον βομβαρδισμό της πόλης γιατί βρισκόταν σε ένα υπόγειο ψυγείο κρεάτων που λεγόταν «Σφαγείο νούμερο πέντε».

Όταν επέστρεψε από τον πόλεμο, σπούδασε ανθρωπολογία στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου, χάρη στον Νόμο για την Επανάταξη των Υπηρετησάντων, και εργάστηκε ως ρεπόρτερ στο Ειδησεογραφικό Πρακτορείο του Σικάγου. Αν και ολοκλήρωσε τον κύκλο μαθημάτων για το πτυχίο του, οι ιδέες του για την πτυχιακή του εργασία απορρίφθηκαν, οπότε αναγκάστηκε να διακόψει τις σπουδές του και να πιάσει δουλειά στο τμήμα δημοσίων σχέσεων της General Electric. Το πανεπιστήμιο του απένειμε ένα τιμητικό δίπλωμα μετά από χρόνια, αφού είχε γίνει διάσημος.

«Έτσι πάει...»

Ο Βόννεγκατ έγινε διάσημος συγγραφέας στα 47 του χρόνια. Πριν συμβεί αυτό, αγωνιζόταν να συντηρήσει μια πολυμελή οικογένεια – όχι μόνο τη σύζυγό του και τα τρία παιδιά τους, αλλά και τα τρία παιδιά της αδελφής του που πέθανε από καρκίνο σε ηλικία 41 ετών, μία μέρα μετά τον θάνατο του συζύγου της, ο οποίος σκοτώθηκε όταν το τρένο στο οποίο επέβαινε εκτροχιάστηκε και έπεσε από γέφυρα.

Τα δημοφιλή εβδομαδιαία περιοδικά του πενήντα, με τις αμοιβές που του έδιναν για τα διηγήματά του, του επέτρεψαν να αφήσει τη θέση του στην General Electric, όμως αυτά τα έντυπα έσβησαν με την έλευ-

ση της τηλεόρασης, οπότε ο Βόννεγκατ έπρεπε να παλέψει σκληρά για να βγάλει τα προς το ζην. Απέτυχε να πουλήσει σε μια εταιρεία πουκαμίσων την ιδέα του για ένα νέο είδος παπιγιόν, προσπάθησε ανεπιτυχώς να δημιουργήσει ένα νέο επιτραπέζιο παιχνίδι, άνοιξε αντιπροσωπεία αυτοκινήτων Saab σε μια εποχή που η συγκεκριμένη εταιρεία ήταν σχεδόν άγνωστη στις ΗΠΑ, μετά την αποτυχία και αυτού του εγχειρήματος μετακόμισε στη Βοστώνη για να γίνει κειμενογράφος σε διαφημιστική εταιρεία, έπειτα υπέβαλε αίτηση για να διδάξει αγγλικά στο Κοινοτικό Κολέγιο του Ακρωτηρίου Κοντ, η οποία απορρίφθηκε, ύστερα δίδαξε σε ένα σχολείο για παιδιά με προβληματική συμπεριφορά, στη συνέχεια απέτυχε να εξασφαλίσει μια υποτροφία Γκούγκενχαϊμ, και παρ' όλα αυτά συνέχισε να γράφει. Πέθανε το 2007, σε ηλικία 84 ετών, ενώ εξακολουθούσε να γράφει.

Δεν ήταν ο άνθρωπος που θα πλάσαρε σε νέους ανθρώπους που επιζητούσαν τη συμβουλή του φτηνές συνταγές επιτυχίας εν μιά νυκτί ή κούφια οράματα.

Αντίθετα από τους περισσότερους ομιλητές σε τελετές αποφοίτησης, οι οποίοι επαναλαμβάνουν σε κάθε περίπτωση λόγους-κονσέρβες, αλλάζοντας απλώς το όνομα του πανεπιστημίου, ο Βόννεγκατ κόμιζε κάτι νέο κάθε φορά: καινούριες ιδέες, πρωτότυπες διηγήσεις, φρέσκο χιούμορ και γόνιμες πνευματικές προκλήσεις. Ωστόσο είχε κάποια αγαπημένα θέματα που κατάφερε να ενσωματώνει σε όλους τους λόγους του – όπως είναι η εκτίμηση για τους δασκάλους, η ση-

μασία του να προσέχει και να αναγνωρίζει κανείς τις μικρές, γλυκές στιγμές της καθημερινής ζωής και να βρίσκει τον χρόνο να στέκεται και να λέει, όπως είχε διδάξει τον Βόννεγκατ ο θεός του ο Άλεξ, «Αν αυτό δεν είναι ωραίο, τότε τι είναι;». Τα μηνύματα που περνούσε στους νέους αποφοίτους δεν ήταν σε καμία περίπτωση απaráλλαχτα ευχάριστα ή αισιόδοξα. Υπάρχει πάντα η απόγνωση του για την καταστροφή του πλανήτη, η περιφρόνησή του για τους πολιτικούς που μας οδηγούν στον πόλεμο όντας οι ίδιοι ασφαλείς λόγω ηλικίας και θέσης, η ανάγκη μας για τις διευρυμένες οικογένειες και για τις τελετές ενηλικίωσης που έδιναν δύναμη στις κοινωνίες του παρελθόντος και που η έλλειψή τους μαστίζει τη δική μας.

Ο Βόννεγκατ έγραψε ότι «ο συγγραφέας είναι πρώτα και πάνω απ' όλα δάσκαλος», και με τους λόγους του προς τους τελειόφοιτους δίδασκε πάντα το μάθημα που αποτελεί τη βάση όλου του έργου του, ένα μάθημα που διατυπώνεται απερίφραστα από έναν ήρωά του σε ένα από τα πρώτα του μυθιστορήματα και που ο Βόννεγκατ μεταλαμπάδευε στους θαυμαστές του κάθε φορά που επιζητούσαν τη συμβουλή του: «Μόνο έναν κανόνα ξέρω – πρέπει να φέρεσαι με καλοσύνη, γαμώτο». Ο Βόννεγκατ συνέχιζε μια μακρά οικογενειακή παράδοση Γερμανών Ελευθεροφρόνων και δεν ήταν χριστιανός, αν και θεωρούσε τον Ιησού «το μέγιστο και μέγιστα φιλεύσπλαχνο ανθρώπινο ον». Σε μια ομιλία του στην επισκοπική εκκλησία του Αγίου Κλήμη στη Νέα Υόρκη (Κυριακή των Βαΐων) είπε: «Είμαι μαγεμένος από

την Επί του Όρους Ομιλία. Θεωρώ πως το να είναι κανείς φιλεύσπλαχνος αποτελεί τη μοναδική καλή ιδέα που είχαμε μέχρι στιγμής. Ίσως οσονούπω να αποκτήσουμε και καμιά άλλη καλή ιδέα – οπότε θα έχουμε δύο καλές ιδέες».

Διετέλεσε επίτιμος πρόεδρος της Αμερικανικής Ουμανιστικής Ένωσης, και σε έναν λόγο του εξήγησε το ιδεώδες που υπηρετούσε: «Εμείς οι Ουμανιστές συμπεριφερόμαστε όσο πιο τίμια μπορούμε, χωρίς να αναμένουμε καμία επιβράβευση ή τιμωρία στη μεταθανάτια ζωή. Υπηρετούμε όσο καλύτερα μπορούμε τη μοναδική αφαίρεση με την οποία έχουμε την όποια οικειότητα, δηλαδή την κοινότητα μέσα στην οποία ζούμε».

Ο Βόννεγκατ πίστευε ακλόνητα στο να συμβάλλει κανείς στην ευημερία της κοινότητάς του, οπουδήποτε ή οτιδήποτε και αν είναι αυτή. Επισήμαινε ότι από ορισμένες τάξεις αποφοίτων θα έβγαιναν και «κάποιες διασημότητες» που θα δραστηριοποιούνταν σε πανεθνικό επίπεδο, ωστόσο οι περισσότεροι απόφοιτοι «θα βρεθείτε να χτίζετε ή να ενδυναμώνετε τις τοπικές κοινωνίες σας. Σας παρακαλώ να αγαπήσετε αυτό το πεπρωμένο, αν αποδειχτεί και δικό σας – γιατί το ουσιώδες στον κόσμο μας είναι οι ανθρώπινες κοινότητες. Όλα τα υπόλοιπα είναι ρεκλάμα και σαματάς. Και για την ταξιδιάρρα γενιά σας αυτή η κοινότητα μπορεί κάλλιστα να είναι η Νέα Υόρκη, η Ουάσινγκτον, το Παρίσι, το Χιούστον – ή η Αδελαΐδα, η Σανγκάη, η Κουάλα Λουμπούρ».

Ή θα μπορούσε να είναι η πόλη ή η κωμόπολη

όπου γεννήθηκαν και μεγάλωσες. Ο Βόννεγκατ κι εγώ γεννηθήκαμε και μεγάλωσαμε στην Ιντιανάπολη, αλλά φύγαμε για να πάμε στο κολέγιο και για να ζήσουμε μακριά από εκεί. Μια φορά, ενώ περπατούσαμε σε έναν δρόμο της Νέας Υόρκης, ο Βόννεγκατ γύρισε και μου είπε: «Ξέρεις, Νταν, δε χρειαζόταν καθόλου να φύγουμε από τα μέρη μας για να γίνουμε συγγραφείς, γιατί κι εκεί υπάρχουν άνθρωποι έξυπνοι και κουτοί, καλόκαρδοι και κακοπροαίρετοι, όπως σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου». Ήταν υπερήφανος για την εκπαίδευση που είχε λάβει στο Λύκειο Σόφτριτζ, όπου είχε εργαστεί στη σχολική εφημερίδα μας, τη *The Daily Echo*, όπως έκανα κι εγώ μία δεκαετία αργότερα. Όταν κάποτε σε μια συνέντευξη τον ρώτησαν: «Πώς προέκυψαν οι ριζοσπαστικές ιδέες σας;», απάντησε υπερήφανα και χωρίς δισταγμό: «Από τα δημόσια σχολεία της Ιντιανάπολης».

Ο Βόννεγκατ υπήρξε ενεργό μέλος των κοινοτήτων στις οποίες έζησε. Υπηρέτησε στην Εθελοντική Πυροσβεστική Υπηρεσία του Άλπλος, στη Νέα Υόρκη, όπου έζησε όταν εργαζόταν στην General Electric στο Σενεκτάντυ. Όταν ζούσε στο Μπάρνστεϊμπλ, στο Ακρωτήριο Κοντ, προσέφερε στην κοινότητα, μαζί με τη σύζυγό του Τζέιν, μια σειρά διαλέξεων πάνω σε ορισμένα σπουδαία βιβλία. (Η Τζέιν ανήκε στη φοιτητική αδελφότητα Φι Βήτα Κάπα⁵ του Κολεγίου

⁵ Η παλαιότερη τιμητική πανεπιστημιακή αδελφότητα των ΗΠΑ (1776) επιβραβεύει την εξαιρετική ακαδημαϊκή επίδοση στις φυσικές επιστήμες, στα μαθηματικά και στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. (Σ.τ.Μ.)

Σουόρθμωρ και τον είχε βάλει να διαβάσει τους Αδελφούς Καραμαζόφ στον μήνα του μέλιτος.) Όταν μετακόμισε στη Νέα Υόρκη, δραστηριοποιήθηκε έντονα στη συγγραφική λέσχη PEN, της οποίας διετέλεσε αντιπρόεδρος, και αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των συγγραφέων σε όλο τον κόσμο.

Ο Βόννεγκατ ήταν της άποψης ότι το πεπρωμένο κάποιου που ζει και εργάζεται σε μια μεγάλη πόλη ή στο εξωτερικό δεν είναι καθόλου πιο σημαντικό ή πιο αξιοθαύμαστο από το πεπρωμένο κάποιου που υπηρετεί το μέρος όπου έχει βρεθεί να ζει και όπου έχει βρει τον δρόμο του στη ζωή, όσο μικρό ή ταπεινό κι αν φαίνεται αυτό το μέρος στα μάτια του υπόλοιπου κόσμου. Κάποτε ο φίλος του Τζερόμ Κλίνκογουιτς, δάσκαλος και κριτικός λογοτεχνίας, ζήτησε τη συμβουλή του για το αν θα έπρεπε να μετακομίσει από μια μικρή πόλη της Αϊόβα στην Ανατολική Ακτή, για να εκμεταλλευτεί μια σημαντική επαγγελματική ευκαιρία, και ο Βόννεγκατ του έγραψε: «Είμαι βέβαιος ότι σε εκτιμούν βαθιά και ότι σε έχουν μεγάλη ανάγκη ακριβώς εκεί που βρίσκεσαι. Αυτές οι συνθήκες ζωής τροφοδοτούν την αυτοπραγμάτωσή μας. Αν μετακομίσεις ανατολικά, μπορεί να δεις τη ζωή να γίνεται πολύ λιγότερο προσωπική». Ο Κλίνκογουιτς έλαβε σοβαρά υπόψη του τη συμβουλή του Βόννεγκατ να μείνει εκεί που βρισκόταν, και μετά από χρόνια μού είπε: «Ήταν η καλύτερη συμβουλή που μου έδωσαν ποτέ».

Με τους λόγους του, όπως και με τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα και τα δοκίμιά του, ο Βόννεγκατ

κοιμίζει το μήνυμα που αισθάνεται ότι πολλοί άνθρωποι «χρειάζονται απεγνωσμένα να λάβουν»:

«Νιώθω και σκέφτομαι σε μεγάλο βαθμό όπως εσύ, με νοιάζουν πολλά πράγματα που νοιάζουν και εσένα, κι ας μη νοιάζουν τους περισσότερους ανθρώπους. Δεν είσαι μόνος».

Οι λόγοι που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο προέρχονται από πανεπιστημιακές τελετές αποφοίτησης, εκτός από έναν, ο οποίος είχε εκφωνηθεί στην Ένωση Πολιτικών Ελευθεριών της Ιντιάνα, και έναν που ο Βόννεγκατ εκφώνησε όταν παρέλαβε το λογοτεχνικό βραβείο «Καρλ Σάντμπεργκ». Αυτά που είπε στις δύο τελευταίες περιπτώσεις αφορούν τους νέους γενικά εξίσου με τα λόγια του προς τους αποφοίτους. Περιέχουν το μήνυμα που έστειλε στον πρόεδρο του Σχολικού Συμβουλίου του Ντρέικ της Βόρειας Ντακότα, ο οποίος όχι μόνο είχε απαγορεύσει το μυθιστόρημά του *Σφαγείο νούμερο πέντε*, αλλά δεν είχε παραλείψει και να κάψει αντίτυπά του στον κλίβανο του σχολείου:

«[...] αν μπαίνατε στον κόπο να διαβάσετε τα βιβλία μου, να φερθείτε σαν μορφωμένος άνθρωπος, θα μαθαίνατε ότι αυτά δεν προσπαθούν να προκαλέσουν σεξουαλικά και ότι δεν αναδεικνύουν ως θετικό πρότυπο κανενός είδους έξαλλη συμπεριφορά. Το ζητούμενό τους είναι να αποκτήσουν οι άνθρωποι περισσότερη καλοσύνη και υπευθυνότητα απ' ό,τι συνήθως επιδεικνύουν. Πράγματι ορισμένοι χαρκακτῆρες στα βιβλία μου μιλούν χυδαία. Αυτό συμβαίνει γιατί και στην πραγματική ζωή οι άνθρωποι μι-

λούν χυδαία. Μιλούν χυδαία ειδικά οι στρατιώτες και οι σκληρά εργαζόμενοι άνθρωποι, κάτι που είναι γνωστό ακόμη και σε εκείνα τα παιδιά μας που ζουν άκρως προστατευμένα από τον πραγματικό κόσμο. Επίσης, όλοι γνωρίζουμε ότι αυτά τα χυδαία λόγια στην πραγματικότητα δεν προκαλούν ιδιαίτερη ζημιά στα παιδιά. Δεν προκάλεσαν ούτε σε εμάς όταν ήμασταν νέοι. Οι κακοπροαίρετες πράξεις και τα ψέματά μας πλήγωσαν».

Δε θα βρείτε κανένα ψέμα στις συμβουλές του Βόννεγκατ. Είναι ένας από τους σύγχρονους κήρυκες της αλήθειας.

Dan Wakefield

